

Kunigas Gasparas Spudas

Gasparas Spudas gimė 1891-01-03 (pagal naują kalendorių sausio 15 d.) Liškiavos valsč., Gataučių kaime, gausioje 12 vaikų šeimoje. Gasparas gimė ūkininkų Antano Spudo ir Teodoros Spudienės – Šomkaitės šeimoje. Turėjo net dvylika brolių ir seserų: Teodora Zislava Spudaitė – vienuolė nazaretietė, Felicija Spudaitė, Elena Marija Spudaitė,– vienuolė kazimierietė, Rozalija Bičkūnienė-Spudaitė, Kazimiera Spudaitė, Emilija Pupinienė-Spudaitė, Liucija Spudaitė, Petras Spudas, Povilas Spudas - Lietuvos steigiamojo seimo narys, Teklė Spudaitė, Antanas Spudas, Baltras Spudas. Tėvas dirbo valsčiaus raštinėje raštininku, turėjo 60 ha žemės ūkį, visi vaikai buvo leidžiami į mokslus

Gasparas mokėsi Mintaujos (Jelgavos) gimnazijoje. Mokydamasis gyveno pas internato šeimininkus Giedriunus(Giedrius), kurie turėjo gimnazijos leidimą laikyti mokinius. Baigęs jos 4 klases, stojo mokytis į Kauno kunigų seminariją. Per 4 metus ją baigė, bet kunigo šventinimų iš karto negavo, nes buvo nepilnametis, t.y. neturėjo 21 metų amžiaus. Tik 1912 m. kovo mėn. 16 d. Petrapilyje gauna šventinimus, nes Kaune tuo metu nebuvo vyskupo. Buvo paskirtas vikaru į Girkalnio Šv. Jurgio parapiją, Žemaitijoje. Pirmojo pasaulinio karo frontui artinantis, buvo Veliuonoje, vėliau vėl grįžo į Girkalnį, kur prabuvo iki 1916 m.

Nepatvirtintais duomenimis, kunigavo Grinkiškio Švč. Mergelės Marijos Aplankymo parapijoje. 1920-1922 m. kunigavo Latvijoje, Liepojos Šv. Juozapo bažnyčioje. Jo paties prašymu buvo perkeltas į Vaškų Šv. Juozapo parapiją. Iš Vaškų buvo paskirtas į Skrebotiško Švč. Jėzaus Širdies parapiją, nedidelį bažnytkaimį, jame buvusiame grūdų sandėlyje įkūrė bažnyčią, o skrebotiškis Žagrakalys bažnyčiai paskyrė keliolikos ha ūkį, kuriame kun. Gasparas pavyzdingai tvarkėsi. 1928 m. perkeliamas į Salako Švč. Mergelės Marijos Sopulingosios parapiją, kurioje pastatė naują kleboniją, kurią 1944 m. sunaikino gaisras. 1931 m. pradžioje paskirtas į Pumpėnų Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės parapiją.

Panevėžio vyskupas Kazimieras Paltarokas gerbė kunigą Gasparą už jo geraširdiškumą ir supratingumą, o tuo jis tiesiog spinduliavo. Vyskupas jį dažnai lankydavo ir brangino, kitiems kunigams net įvardindavo kaip pavyzdingą parapijos „piemenį“.

1938 m. sausį iš vyskupo Kazimiero Paltaroko gavo paskyrimą į Krekenavos Šv. Mergelės Marijos dangun ėmimo parapiją, kurioje, globojamas stebuklingo Krekenavos Dievo Motinos paveikslas, praleido basius nacių ir sovietų siautėjimo metus.

Atvykęs į Krekenavą kartu su savo seserimi Kazimiera, apsistojo erdvioje klebonijoje, kurioje senatvės ir ligų kankinamas, atskiruose kambariuose, gyveno ilgametis Krekenavos klebonas altarista Boleslovas Baronas su šeimininke Maryte ir kitame vikaras-kapelionas Antanas Mažeika. Naujasis klebonas puikiai sutarė su senuoju klebonu, sutarė ir su besikeičiančiais jaunais kunigais, viens kitam pagelbėjo parapijos pastoracijos darbuose. Jau pirmąjį paskirimo pavasarį, Panevėžio dekanas įgaliotas, 1938 m. gegužės mėn. 30 d. pašventino naujai atstatytą Žibartonių kaimo koplyčią Šv. Vincente Pauliečio vardu ir išrūpino atlaidus, tvarkė parapijos žemės ūkio reikalus. Klebono Gasparo būta visur, tai choro suėjime, tai pavasarininkų ar skautų susirinkimuose, ar gaisrininkų orkestro šventėje. Visur stengėsi padėti žmonėms, suprasti, atjausti ir net sušelpiti patekusiems į nelaimę, taip jį atmena krekenaviečiai. 1942 m. Rodų dvaro koplyčią, jau nuketėjusią nuo karo veiksmų, remontavo – perdengė stogą, įrengė altorių ir pradėjo laikyti pamaldas, išrūpino koplyčiai Švč. Mergelės Marijos Karmelio kalno karalienės – Škaplierinės atlaidus, kurie kiekvienais metais – liepos mėnesį vyksta ir iki mūsų dienų.

Apie kilnią ir gailestingą Krekenavos klebono ir dekanas širdį sklido ir už parapijos ribų, čia jis pakrikštijo ar palaidojo be aukos, čia jis – karvę našlaičių šeimai atsiuntęs. Paramą mokslams teikė ir saviems ir svetimiems: sesers A. Bičkūnienės sūnui ar klierikui (paskui kunigui) Lukošūnui, visiems kas prašydavo negalėjo atsakyti. Tokio gerumo tarp kunigų mažai tebuvo. Labai mylėjo jaunimą. Kiekvieną sekmadienį klebonijoje būdavo pilna jaunų žmonių, čia choras – giesmės, dainos, čia – spektaklis, knygų skaitymas, poezija, o klebonas visuomet geros nuotaikos, besišypsantis ir įdomus. Apie Krekenavos klebono gerumą yra kalbėjęs, ne kartą tuose Krekenavos jaunimo susirinkimuose dalyvavęs kun. Alfonsas Lipniūnas, vėliau tapęs Štutthofu kaliniu ir kankiniu.

Karo metu, tais sudėtingais vokiečių ir dviejuose rusų okupacijos metais, kunigas gelbėjo nelaimėlius. Bendraudamas ir sekdamas pusbrolio Igno (Ignaco) Spudo pavyzdžiu, kuris taip pat savo kunigystės pradžioje keletą mėnesių buvo Krekenavos vikaru, prie klebono Kazimiero Kazlausko, pasižymėjo aktyvia blaivybės veikla. Atsiliepęs į pusbrolio prašymus pagelbėti,

matydamas baisėjančią situaciją pats ėmė slapstyti visus persiakuojamuosius, ieškojo jiems priglaudimo kaimiškuose, atokiose parapijos vietovėse, išrašinėjo gimimo liudijimus, kai kuriuos net – krikštijo. Iš didelės Krekenavos žydų bendruomenės, keliolika išgelbėtųjų iki pat kunigo Gasparo mirties siuntė padėkos laiškus iš Izraelio, Anglijos, Amerikos. O kad tai buvo labai pavojinga vien tai, kad 1942 m. vokiečių okupacinės administracijos nurodymu sušaudyta 193 Krekenavos gyventojai, daugiausia už pagalbą ir žydų slapstymą. Vėliau Krekenavos žydų bendruomenė buvo sunaikinta.

Krekenavos klebonijoje sudėtingais metais, panaikinus vienuolynus prisiglaudė klebono sesuo Elena Marija Spudaitė, ji tapo parapijiečių mylima ir gerbiama, mokėjusi puikiai puošti altorių ir taisyti liturginius rūbus. Be giminaičių klebonijoje būdavo daug vienaip ar kitaip pagalbos prašančių žmonių, nakvynėms apsistodavo profesoriai, kunigai, mokytojai, seminaristai, draugai, 1946 m. vasarą vasaroti klebonijoje buvo apgyvendinta 5 metų vokietaitė.

Kunigas Gasparas yra amžininkas ir liudytojas Krekenavos bažnyčios ir klebonijos gynėjų – Bažnyčios iškeltoje kankinių byloje. 1941 m. sausį sovietinė valdžia pareikalavo perimti bažnyčią ir kleboniją kolūkio reikmėms. Susirinkus ginti maldos namų tikintiesiems – pabijoję. Kiek apimus klebonui aukojant bažnyčioje Mišias, daugelis ginėjų buvo bažnyčioje, o tuo metu į kleboniją grasindamas ginklu įsiveržė komsorgas, stvėrė ligos patalę gulintį kunigą alt. Boleslovą Baroną supurtė ir sušvokštė: „Dvėsk greičiau, kitiems vietos reikia!“ Aplinkui su Stalino paveikslu lakstė jauna mergina, aktyvistė vis kartodama, kad labai reikalinga šokių salė. Kilus triukšmui visi puolė klebonijos link taip išvarydami neprašytus svečius. Kunigas Boleslovas Baronas kitą dieną mirė. Klebonijos aktyviausi gynėjai buvo suregistruoti ir 1945 m. grįžus tarybiniai valdžiai, buvo įškūsti, teisti ir sušaudyti. Klebonas Gasparas Spudas tuo kartu išvengė tardymų, nes klebonijoje dažnai lankydavosi paskirtasis Krekenavos partorgas Bučinskas, vienas iš kun. Gasparo išgelbėtų nuo nacių persekiojimo, o ir pats Bučinskas mėgdavo pasididžiuoti tuo, kad draugauja su dekanu, kuris nebijojo fašistų ir gelbėjo tarybinius žmones. Kunigui Gasparui šie apsilankymai buvo dar viena priedanga, o kartu ir apsauga po tuo pačiu stogu priglaustiesiems: besiliepiantiems nuo tremties ar sužeistiems partizanams.

1947 m. pagal vyskupo nurodymą klebonas Gasparas Spudas surenka ir surašo Krekenavos parapijos istoriją, kuri tapo daugelio Krekenavos istorikų tyrinėjimų atskaitos tašku.

Po Antrojo pasaulinio karo Krekenavos apylinkėse aktyviai veikė Algimanto apygardos Žaliosios rinktinės partizanai. 1950 m. po sekmadienio pamaldų suimtas. Suėmimo kaltinimas, kad klausė partizanų išpažinčių ir tuokė be santuokos liudijimo. Apkaltintas pagal 58 straipsnį – tėvynės išdavimu – nuteistas 10 metų laisvės atėmimo sunkiuose darbuose - įkalintas Karagandos lageryje. Krekenaviečiai savo geraširdžiam klebonui siuntė siuntinius, dar šiandien yra atsimenamas adresas: „Lager ‚SPASK‘, pastovaja k 419/9 E, Karaganda“.

Gasparas Spudas 1955 m. balandžio 4 d. dėl silpnos sveikatos iš lagerio paleistas, ir birželio 25 d. išvyko į Lietuvą. Grįžęs į Panevėžį, kreipėsi į Katedros kleboną Antaną Kripaitį pagalbos, kuris jo pradžioje jo net nepažinęs. Kunigas, dekanas Gasparas Spudas suimtas kaip Krekenavos klebonas galėjo grįžti į Krekenavos parapiją su visomis bažnyčios teisėmis ir pareigomis, tačiau vyskupo Kazimiero Paltaroko pasiprašė skiriamas kitur. Paskirtas į nedidelę Pasvalio rajono Grūžių Švč. Mergelės Marijos parapijos klebonu, kur išbuvo iki mirties.

Kunigas Gasparas Spudas mirė 1960 m. spalio 23 d., paskutinį mėnesio sekmadienį. Palaidotas Linkuvoje, ant paminklinio akmens kryžiaus iškalti 39 Psalmės žodžiai: „Aš skelbiu Tavo tiesą ir Tavo išganymą“.

Parengė mokytojas Mantas Masiokas pagal:

PANEVĖŽIO KURIJOS ARCHYVAS
KREKENAVOS BAZILIKOS ARCHYVAS

KREKENAVA LAIKO TĖKMĖJE – Genovaitė Markauskaitė, 2014.
AUKOS KELIU, Jonas Jurgaitis, 1992.
PANEVĖŽIO VYSKUPIJA, LKMA, 1998.
KREKENAVA ŠIMTMEČIŲ VERPETUOSE, Joana Dargužytė, 2019.
MONOGRAFIJA. Monsinjoras Pertas Baltuška, dr. Aldona Vasiliauskienė, 2011.
LIETUVOS KATALIKŲ BAŽNYČIOS, Kazys Misiunas ir Romualdas Šinkūnas, 1993.
DALINAU TAVO TIESĄ, Petras Tarulis, 2004.
TIKĖJIMU, MEILE, VILTIMI, Albinas Pipiras, 2011.
PARTIZANAI, Juozas Daumantas, 2005.
PANEVĖŽIO VYSKUPIJOS BAŽNYČIOS, Violeta Aleknienė, 2012.
UŽ NUOPELNUS LIETUVAI, Vilius Kavaliauskas, 2003.
PO KRIKŠČIONYBĖS ŽENKLU, Nijolė Ratkienė, 2006.